

## CHARAKTERISTIKA PŘEDMĚTU SPOLEČENSKÉ VĚDY VE ČTYŘLETÉM STUDIU A VE VYŠŠÍM STUPNI OSMILETÉHO STUDIA

obsah  
předmětu

Vyučovací předmět SV je utvořen ze vzdělávacích oborů *Občanský a společenskovědní základ* a *Člověk a svět práce*. V jeho rámci jsou realizována některá témata ze vzdělávacího oboru *Výchova ke zdraví* a průřezová témata *Osobnostní a sociální výchova*, *Mediální výchova*, *Multikulturní výchova* a *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*. Vzdělávací obsah integrovaných témat (*Výchova ke zdraví*, *průřezová témata*) se neodděluje a je žákům podáván v širších souvislostech společně s obsahem hlavních vzdělávacích oborů (*Občanský a společenskovědní základ*, *Člověk a svět práce*).

Mezi hlavní cíle vyučovacího předmětu SV patří seznámení žáků se základy různých společenskovědních oborů, jež povede k vytvoření komplexního pohledu žáků na svět v celé jeho společenské a kulturní rozmanitosti, pestrosti a složitosti a k rozvíjení schopnosti využít ho k rozvoji vlastní osobnosti, k utváření a rozvoji mezilidských vztahů, k aktivní účasti na společenském a občanském životě a v neposlední řadě k orientaci ve světě 21. století.

časové  
vymezení  
předmětu

Vyučovací předmět SV je zařazen jako povinný v 1. –4. ročníku s časovou dotací 2 hodiny týdně (přírodovědné zaměření má ve 4. ročníku dotaci 1 hodinu týdně). Vzhledem k tomuto časovému rozvržení jsou osnovy zpracovány pro všechna zaměření stejně. Rozdílná časová dotace v posledním ročníku se projeví v hloubce přístupu k učivu, nikoli rozsahem očekávaných výstupů či učiva jako celku.

organizace  
výuky

Vzhledem k naplnění hlavních cílů vyučovacího předmětu probíhá výuka jednak tradiční metodou výkladu (seznámení), jednak metodami, které napomáhají formování žákových postojů, názorů (rozvoj vlastní osobnosti apod.), tj. například diskuse, psychosociální hry apod. Výuka probíhá převážně ve třídách.

výchovné  
a vzdělávací  
strategie

### **Kompetence k učení**

Na úrovni vyučovacího předmětu SV jsou pro utváření a rozvíjení této klíčové kompetence využívány následující výchovné a vzdělávací strategie (postupy):

- učitel žákům zadává či nabízí k výběru určitá společenskovědní témata, která žáci zpracovávají individuálně nebo ve skupinách na podkladě studia populárně naučné a odborné literatury, tisku a dalších informačních zdrojů, a to formou referátů, seminárních

prací a výsledky své práce prezentují (obhajují) před spolužáky

- pod vedením učitele žáci vzájemně hodnotí výsledky své práce (poukazují na přednosti i nedostatky, doporučují návrhy pro zlepšení)
- učitel motivuje žáky ke sběru informací k zadaným či vybraným tématům (např. s cílem porovnat názory na určitou událost, společenskovední téma) v populárně naučné a odborné literatuře, tisku a dalších informačních zdrojích (internet apod.); učí je správně citovat a parafrázovat, informace vzájemně konfrontovat, kriticky vyhodnocovat, posuzovat jejich věrohodnost, rozpoznávat informace neúplné, zkreslující, manipulující
- pod vedením učitele žáci systematicky, soustředěně analyzují vybrané texty (sociologické, filozofické aj.), získané informace třídí a vyvozují závěry
- žáci dle pokynů učitele prostudují vybrané texty (filozofické, sociologické aj.), učitel předem cíleně zaměří jejich pozornost na určité problémy textu (např. položením cílených otázek), získané poznatky třídí, vyvozují závěry, informace konzultují s učitelem při výuce

### **Kompetence k řešení problémů**

Na úrovni vyučovacího předmětu SV jsou pro utváření a rozvíjení této klíčové kompetence využívány následující výchovné a vzdělávací strategie (postupy):

- učitel motivuje žáky k úvahám o společenskovedních problémech, společenských jevech a procesech (situacích, událostech), podněcuje je k hledání analogií a paralel mezi různými sociálními jevy a procesy, a to na úrovni jednotlivců, skupin i větších sociálních celků, nabízí žákům různé pohledy na společenskovední témata a společenské problémy, učí na ně nahlížet z různých hledisek a v širších souvislostech, pomáhá při interpretaci získaných informací
- učitel upozorňuje žáky na významné společenské problémy, události či situace; pomáhá jim s vytvářením, ověřováním a zpřesňováním hypotéz o jejich možné interpretaci a nabízí jim příležitost k prezentaci vlastních názorů před spolužáky
- učitel navozuje situace (např. pomocí psychosociálních her), v nichž žáci analyzují vybraný společenskovední problém, navrhují vlastní postupy řešení a snaží se je věcně zargumentovat

### **Kompetence komunikativní**

Na úrovni vyučovacího předmětu SV jsou pro utváření a rozvíjení této klíčové kompetence využívány následující výchovné a vzdělávací strategie (postupy):

- učitel vytváří žákům dostatek příležitostí k nácviku vhodných způsobů chování a k ověřování naučených komunikativních

dovedností v modelových situacích

- učitel vede žáky ke kladení jasných a srozumitelných dotazů, k obhajobě vlastního stanoviska pomocí vhodných a věcně i eticky správných argumentů, k hledání protiargumentů
- učitel směřuje žáky k vytváření ucelených výkladů k zadaným či vybraným společenskovedním tématům (samostatně nebo ve skupinách), které prezentují před spolužáky; žáci pod vedením učitele seznamují spolužáky s vývody svých analýz a pozorování, konfrontují s nimi své závěry a hledají společné řešení
- učitel pomáhá žákům volit vhodný způsob zpracování a interpretace získaných informací, vede žáky ke zpracovávání informací pomocí grafického, obrazového či textového vyjádření (za pomoci informačních a komunikačních technologií)

[...]

## 2. ročník • sexta

Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata Poznámky
<b>Občan a právo</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ <i>objasní odlišnost mezi morálkou a právem</i></li> <li>➤ <i>zhodnotí význam práva pro soudržnost společnosti</i></li> <li>➤ <i>uvede stručný historický nástin vývoje práva</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• morálka a právo</li> <li>• smysl a účel práva</li> <li>• vývoj práva</li> </ul>	Osobnostní a sociální výchova: morálka všedního dne
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ <i>objasní pojem právní řád, systém jeho uspořádání</i></li> <li>➤ <i>objasní pojem právní norma (právní předpis), uvede náležitosti potřebné pro vznik právní normy (právního předpisu)</i></li> <li>➤ <i>uvede typy právních norem</i></li> <li>➤ <i>objasní pojmy platnost, účinnost a působnost právní normy (právního předpisu)</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• právní řád</li> <li>• právní norma, právní předpis, typy právních norem</li> <li>• publikace a forma právní normy, právního předpisu</li> </ul>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ <i>rozlišuje mezi pojmy právní subjektivita a právní způsobilost</i></li> <li>➤ <i>objasní podstatu a funkci právnické osoby, uvede její příklady</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• právní subjektivita, způsobilost k právním úkonům</li> <li>• právnická osoba</li> </ul>	

<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ <i>objasní pojem trestného činu, rozlišuje mezi trestným činem a přestupkem</i></li> <li>➤ <i>rozlišuje mezi pachatelem a účastníkem trestného činu</i></li> <li>➤ <i>vymezí podmínky trestní odpovědnosti, objasní pojmy skutková podstata trestného činu a vina</i></li> <li>➤ <i>uvede typy trestů a ochranných opatření, zhodnotí funkci a účel trestů a ochranných opatření</i></li> <li>➤ <i>uvede typy trestných činů a reflektuje možnost překročení zákona ve vztahu k vlastní osobě</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• trestní právo</li> <li>• podmínky trestní odpovědnosti</li> <li>• tresty a ochranná opatření</li> <li>• trestné činy a přestupky</li> </ul>	<p>Osobnostní a sociální výchova: morálka všedního dne</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ <i>objasní pojmy práva věcná a práva závazková</i></li> <li>➤ <i>objasní pojem věc hmotná (movitá, nemovitá) a věc nehmotná, uvede jejich příklady</i></li> <li>➤ <i>objasní pojem vlastnictví, spoluvlastnictví</i></li> <li>➤ <i>reflektuje meze vlastnického práva</i></li> <li>➤ <i>uvede příklady možností dědického práva, vyloží princip dědictví ze zákona</i></li> <li>➤ <i>vymezí podmínky vzniku a zániku závazků, uvede příklady nejběžnějších typů závazků</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• občanské právo</li> <li>• vlastnictví, spoluvlastnictví</li> <li>• dědictví</li> <li>• věc</li> <li>• vznik a zánik závazků, druhy smluv</li> </ul>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ <i>vyloží principy rodinného práva</i></li> <li>➤ <i>vymezí podmínky vzniku a zániku manželství</i></li> <li>➤ <i>objasní právní aspekty rodinných vztahů (zejména rodič – dítě)</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• rodinné právo</li> <li>• manželství, rodinné vztahy</li> </ul>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ <i>objasní základní zásady trestního práva procesního (trestního řízení)</i></li> <li>➤ <i>rozlišuje mezi obviněným a obžalovaným</i></li> <li>➤ <i>uvede orgány činné v trestním řízení</i></li> <li>➤ <i>objasní průběh trestního řízení</i></li> <li>➤ <i>objasní základní znaky občanského soudního řízení</i></li> <li>➤ <i>rozlišuje mezi navrhovatelem a odpůrcem</i></li> <li>➤ <i>objasní průběh občanského soudního řízení</i></li> <li>➤ <i>rozlišuje mezi různými právními profesemi, uvede příklady problémů, s nimiž se může na vykonavatele jednotlivých právnických profesí obracet</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• trestní právo procesní</li> <li>• trestní řízení, orgány činné v trestním řízení</li> <li>• občanské soudní řízení (jeho účel a průběh)</li> <li>• právnícké profese</li> </ul>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ <i>ve svém jednání respektuje platné právní normy</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• právo</li> </ul>	<p>Osobnostní a sociální výchova:</p>

		morálka všedního dne
<p><b>Člověk a svět práce</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ rozlišuje mezi ekonomikou a ekonomikou</li> <li>➤ objasní pojmy základní ekonomické subjekty, základní ekonomické otázky</li> <li>➤ objasní pojmy statek, služba a potřeba z hlediska ekonomického uvažování</li> <li>➤ rozlišuje tržní a plánovanou ekonomiku</li> <li>➤ objasní pojem poptávka, uvede faktory ovlivňující poptávku, doloží na ilustračních příkladech</li> <li>➤ objasní pojem nabídky, uvede faktory ovlivňující nabídku, doloží na ilustračních příkladech</li> <li>➤ vysvětlí tržní mechanismus na základě střetávání poptávky a nabídky, objasní tvorbu ceny na trhu</li> <li>➤ objasní princip změny rovnováhy na trhu, doloží na ilustračních příkladech</li> <li>➤ uvede příklady selhání trhu, objasní jejich příčiny</li> <li>➤ objasní pojem struktura trhu, uvede příklady různých struktur trhu a vysvětlí princip nabídky a poptávky v různých strukturách a jejich dopad na uživatele</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ekonomie, ekonomika</li> <li>• typy ekonomik</li> <li>• trh, nabídka, poptávka</li> <li>• externalita, veřejné statky, nedostatečná konkurence</li> <li>• struktura trhu, konkurence x monopol</li> <li>• reklama, reklamní agentury, public relations, marketing</li> </ul>	<p>Mediální výchova:: mediální produkty a jejich význam</p> <p>Environmentální výchova:: člověk a životní prostředí</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ rozlišuje mezi různými právními subjekty v ekonomice, porovnává jejich výhody a nevýhody pro různé typy podnikání</li> <li>➤ posoudí výhody a rizika podnikání v porovnání se zaměstnáním</li> <li>➤ rozlišuje mezi účetním ziskem a ekonomickým ziskem, objasní pojmy explicitní a implicitní náklady</li> <li>➤ orientuje se v základních právních normách týkajících se podnikatelské činnosti</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• právní subjekty v ekonomice (typy firem)</li> <li>• náklady a zisk</li> <li>• právní normy týkající se podnikání</li> </ul>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ objasní základní principy kapitálového trhu</li> <li>➤ uvede základní typy cenných papírů</li> <li>➤ objasní princip obchodování na burze</li> <li>➤ posoudí bezpečnost investice do cenných papírů</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• kapitálový trh</li> <li>• cenné papíry</li> <li>• burza</li> </ul>	

[...]

## **Komentář**

Zpracování učebních osnov je přehledné a odpovídá struktuře ŠVP vymezené v RVP G. Ztvárnění osnov formou tabulace a graficky zpřehledňujícího designu umožňuje uživateli rychlou orientaci v textu. Zajímavostí ukázky je rozpracování vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Člověk a svět práce ve vzdělávacím obsahu Společenských věd. Charakteristika vyučovacího předmětu uvádí všechny podstatné informace důležité pro realizaci vyučovacího předmětu a obsahuje všechny požadované údaje. V části věnované obsahovému, časovému a organizačnímu vymezení vyučovacího předmětu je uvedeno, ze kterých vzdělávacích oborů RVP G vychází vzdělávací obsah vyučovacího předmětu, která průřezová témata jsou do jeho obsahu začleněna, jakou má časovou dotaci v jednotlivých ročnících, jakým způsobem probíhá výuka a na co je kladen důraz. V části věnované uplatňovaným výchovným a vzdělávacím strategiím jsou popsány společné postupy učitelů, které v daném předmětu povedou k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí u žáků. Výchovné a vzdělávací strategie jsou zpracovány ke každé klíčové kompetenci a většinou jsou uvozeny slovem „učitel“. To pomáhá vhodně nasměrovat způsob formulování strategií z pozice učitele.

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu je rozpracován do jednotlivých ročníků formou tabulky, v níž se uvádějí všechny požadované údaje. Očekávané výstupy RVP G jsou rozpracovány na úroveň dílčích výstupů. Dílčí výstupy jsou formulovány tak, aby byly hodnotitelné, aby se na jejich základě mohla stanovit přiměřená kritéria hodnocení vzdělávacích výsledků žáka v daném vyučovacím předmětu a aby se v návaznosti na tato kritéria daly vytvořit vhodné evaluační nástroje. K vyjádření konkrétních vzdělávacích výsledků žáka jsou užívána aktivní slovesa. Z formulací je zřejmá míra toho, co žák dokáže či ovládá. K rozpracovaným výstupům je vždy přiřazeno učivo, jehož prostřednictvím budou žáci požadovaných výstupů dosahovat. Součástí tabulky je sloupec nazvaný Průřezová témata; poznámky. V něm škola uvádí informace o způsobu začlenění průřezových témat do výuky. Tuto informaci je potřeba uvést v případě, že se ve vzdělávacím obsahu vyučovacího předmětu realizují průřezová témata. Ve vyučovacím předmětu Společenské vědy se realizuje vzdělávací obsah čtyř průřezových témat (viz charakteristiku vyučovacího předmětu). V ukázce jsou uvedeny názvy začleněných průřezových témat a jejich realizovaných tematických okruhů v souladu s RVP G. Konkrétní náměty na realizaci průřezového tématu ve výuce jsou součástí vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu a vyplývají rovněž z uplatňovaných výchovných a vzdělávacích strategií.

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu je zpracován s důrazem na praktickou využitelnost společenskovedních poznatků v každodenním životě žáků. Jednotlivé tematické okruhy sice obsahově korespondují s poznatky konkrétních společenskovedních disciplín, ale nekopírují je a dávají široký prostor pro uplatnění vlastní invence vyučujícího. Tematické okruhy vymezené v jednotlivých ročnících jsou uspořádány modulově. Jejich řazení v učebních osnovách je odlišné, než je tomu ve vzdělávacím obsahu vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ. Tato záležitost je však zcela v kompetenci vyučujících; záleží pouze na jejich rozhodnutí, jak si jednotlivé tematické okruhy zpracují, jakému pořadí budou dávat přednost a jaké budou klást důrazy.

Propojení obsahu tematických okruhů s obsahem průřezových témat oživuje výuku a prohlubuje pochopení klíčových poznatků. Činnosti nabízené žákům vnášejí do výuky praktický aspekt a přibližují jednotlivé společenskovední disciplíny každodennímu životu.